

Filosofická fakulta Masarykovy univerzity

Seminární práce
Klášter v Plasech

Vypracovaly: Marta Fendrychová (109965)

Klára Blechová (109878)

Obor: Archivnictví

Semestr: pátý

Brno 2005

Tématem naší práce byla listina z CDB II., která je na str. 43, 44, pod číslem 48. V regestu této listiny se dozvídáme, že Anežka, vdova Kuna z Potvorova, darovala klášteru v Plasech vesnice Močidlec, Hluboká Plevice, Dražkov, Rybnice a Vladměřice¹. Za svědka si vzala olomouckého biskupa Roberta. Z těchto vesnic mohli řeholníci v postní dny kupovat slanečky i postní olej a na zelený čtvrtek pak pohostit chudé příchozí. Listina je datována rokem 1204.

Na základě této listiny jsme se rozhodly blíže se věnovat dějinám kláštera v Plasech.

Dějiny kláštera v Plasech

Cisterciácký klášter Plasy se nachází v malebném údolí řeky Střely severně od Plzně. Klášter byl založen roku 1144 knížetem Vladislavem II. Zakládací listina se dochovala v podobě falza z 12. století, obsahově je však velmi věrohodná. Věnuje se především majetkovému zajištění kláštera a ostatní záležitosti nechává stranou. Francké opatství Langheim se stalo mateřským klášterem pro Plasy. Kolonie mnichů přišla do Plas údajně 25.3.1145. Doba mezi založením a příchodem mnichů byla asi využita k přípravě místa, které mělo sloužit jako cisterciácké opatství. Asi v této době vznikly dřevěné provizorní budovy oratoře, dormitáře a refektáře. Jak dlouho byl klášter dřevěný lze jen odhadovat. Kamenný klášterní chrám byl svěcen roku 1204. konventní budovy byli pravděpodobně postaveny až po kostele. Dokončení lze pokládat do roku 1265, když na místě provizoria stála patrová kaple.

Založení plaského kláštera spadá do první výrazné vlny cisterciáckých fundací, ke které došlo v Čechách v průběhu 40. let 12. století. Do Čech byl cisterciáci přivedeni asi díky olomouckému biskupovi Jindřichu Zdíkovi, který byl politikem evropského významu. O tom, že Jindřich Zdík napomohl uvedení cisterciáckého řádu svědčí jeho účast při založení Sedleckého opatství, nejstaršího cisterciáckého kláštera v Čechách. Plasy se staly nejstarším řádovým domem a první panovnickou fundací pro cisterciáky v Čechách.

Plasy tedy patřily ke klášterům panovnickým. Jako zeměpanský ústav se těšily od počátku svého vývoje přízni panujícího přemyslovského rodu. Můžeme sledovat, že klášteru ve 12. století byla přízeň panovníka projeována dary statků. Ve století

¹ Dějiny rodného kraje, Potvorov, SKANZEN – MUZEUM Josefa Vorla v Rabštejně nad Střelou, 1996

třináctém došlo ke změně a klášteru jsou místo statků udělována privilegia, imunity a soudní výsady.

Panování Přemysla Otakara I. položilo základ stabilizovaného vrcholně středověkého českého státu. Čtyři dlouhé vlády posledních Přemyslovců poskytly příležitost k poměrně klidnému rozvoji všech církevních ústavů v zemi. Přemysl Otakar I. byl stejně jako jeho otec podporovatelem a ochráncem Plaského kláštera. Přemysl Otakar I. vydal pro klášter celkem devět listin. Plaské opatství se králi za jeho podporu odvděčilo svou věrností v době sporu mezi králem a biskupem Ondřejem. Ještě větší pouto než Přemysla Otakara I. pojilo k Plasům jeho syna Václava I. O Václavu I. je známo, že měl ve velké oblibě celý kraj kolem Plas. Často pobýval na svých hradech v královském loveckém hvozdu, který přímo sousedil s plaskými statky. Navštěvoval plaský klášter a zřejmě zde i příležitostně trávil delší čas. Svou přízeň projevoval Václav I. kromě jiného i vydáváním listin v jeho prospěch. Ve svých třinácti samostatných listinách vydaných ve prospěch opatství pamatoval zejména na rozšíření klášterních imunit a svobod. Klášter zřejmě na oplátku poskytoval panovníkovi ve chvílích finanční nouze peníze.

Vědomí rodové fundace zajišťovalo Plasům přízeň i dalšího z Přemyslovských vládců. Z doby Přemysla Otakara II. dodnes v Plasech zůstává patrová kaple, nazývaná královská. Kapli nechal vystavět s největší pravděpodobností přímo Přemysl, stejně jako z jeho iniciativy vznikla patrová kaple ve Zlaté Koruně. Plaská kaple údajně tvořila součást královské rezidence. Patrovou kapli používal panovník, pokud svůj čas trávil v Plasích, zřejmě pro soukromé účely.

Mnohem méně pozornosti než předchozí vládcí projevoval Plasům Václav II. Ten sice zahrnoval cisterciáky svou přízní; zájem a lásku však věnoval především sedleckému klášteru a pak svojí lokaci, Síni Královské (Aula Regia) na Zbraslavi. Řád cisterciáků se těšil v průběhu 13. století královské náklonnosti. Každý z posledních Přemyslovců založil jeden cisterciácký klášter (z odkazu Přemysla Otakara I. vznikl ženský klášter Porta Coeli u Tišnova, Václav I. lokoval ženský ústav Marienstern v Lužici, Přemysl Otakar II. opatství Zlatou Korunu a Václav II. klášter Aula Regia na Zbraslavi.)

Plaský klášter se těšil mezi českými cisterciáckými kláštery mimořádnému postavení v oblasti filiační. Stal se zakladatelem řádové větve čítající pět mužských klášterů a tři ženské ústavy. Jeden z těchto mužských klášterů byl Velehrad, nejstarší

cisterciácký klášter na Moravě, tento klášter byl stejně jako Plasy klášteřem panovnickým.

Klášter byl založen, v souladu s regulí cisterciáckého řádu, v oblasti řídce osídlené. V této oblasti kolonizace teprve začínala, čehož mohl klášter využít. Klášter získal při svém založení statek Plasy a pět lokalit v jeho okolí. Klášter se rychle rozrůstal a v roce 1250 mu patřilo už 50 vsí. Kromě vsí nacházejících se v blízkosti kláštera měl klášter panství u Prahy.

Klášter získával své majetky koupí, směnou, nebo darem. Hlavními dárci byl panovník a šlechta. Častým prostředkem kláštera na získání lepších lokalit byla směna. V pozdější době, když měl klášter finanční přebytky, mohl lepší lokality i kupovat. Nákup statků se stává zvláště významným ve 13. století. Část vesnic získal klášter i založením nových vesnic. Ve 2. polovině 13. století se rozrostl majetek kláštera v okolí Prahy. Klášteru patřil dům na Starém Městě Pražském. Kromě statků v okolí kláštera a Prahy měl klášter ještě rozptýlené majetky, ty tvořily asi desetinu majetku. Klášter získával hlavní část příjmů jako poddanské dávky ze svých vsí. Další složkou příjmů byly grangie.

Plasy byly u Přemyslovců velmi oblíbené a díky této oblibě získaly od panovníka mnoho výhod a stal se z nich bohatý a vlivný klášter.

Jména opatů ve 12. a 13. století

Konrád (1145 -)

Ivo

Meinher (1169 – 1190)

Albert²

Meingott (je zmiňován v souvislosti s darováním vesnic od výše zmíněné Anežky)

Albert (1214 – 1219)

Jindřich (1219 -)

Albert (1228)

Siegberta (1228 -)

Jindřich (1232 – 1257)

Gerhardus (1269 – 1285)

Jindřich (doložen mezi lety 1287 – 1300)

² Tento opat je zmíněn ve Vogtově kronice

Použitá literatura:

Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae II., ed. Gustav Fridrich, Praha 1912

850 let Plaského kláštera (1145 – 1995), rd. Jiří Fák, Muzeum a Galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, 1995

Dějiny rodného kraje, Potvorov, SKANZEN – MUZEUM Josefa Vorla v Rabštejně nad Střelou, 1996